~~maħmuġa (hemm ma hix maħmuġa wisq għax ma hix imsaqqfa), u jimxu lejn ix-xellug. Iduru lejn il-lemin ftit telgħa, u jimxu daqsxejn u jsibu bieb dejjaq. Jidħlu minnu u jsibu ruħhom ġewwa wesgħa mdaqqsa, bħal bitħa, bi knisja quddiemhom. Dik hija l-knisja tal Qabar ta' Kristu. Jidħlu hemmhekk.~~

~~Malli jidħlu ġewwa din il-Knisja, fuq il-lemin, wara bieb mibni bil-ħaġar, isibu taraġ. Jitilgħu minnu u jsibu ruħhom ġewwa kappella mdaqqsa, bis-saqaf u l-ħitan miksija bil-mużajk. Hemm isiru l-għaxra u l-ħdax-il Waqfa, meta Ġesù kien imnażża' minn ħwejġu u msammar mas-salib. Għax din il-kappella fil-għoli qiegħda fuq il-blata li kienu jgħidulha l-Ġilġla, jew Kalvarju. Din il-kappella maqsuma fi tnejn: nofsha tal-Franġiskani u n-nofs l-ieħor tal-Griegi Ortodossi.~~

~~Minn hemm jimxu għan-naħa tal-Griegi Ortodossi, u quddiem Kurċifiss kbir, imwaħħal fil-blata nfisha fejn kien imsallab Ġesù (għad li ma tidhirx għax mgħottija bir-rħam), jagħmlu t-tnax-il Waqfa, fejn Ġesù miet fuq is-salib.~~

~~Bejn iż-żewġ taqsimiet tal-kappella hemm artal żgħir b'niċċa fih, u ġewwa n-niċċa nofs *bust* tad-Duluri, ilellex bil-kotra ta' deheb u djamanti li għandha, wegħdi tal ħnieniet li qalgħu minn għandha l-Insara u l-Misilmin. Quddiem dan l-artal issir it-tlettax-il Waqfa, meta Ġesù kien maqlugħ mis-salib u mogħti fi ħdan Ommu Marija, qabel ma difnuh.~~

~~Minn hemm jinżlu t-taraġ u jiġbdu lejn ix-xellug, ġewwa l-knsija. Jgħaddu minn taħt ħnejja u jaslu ġewwa knisja mdawra dawwara mejt. F'nofs din il-knisja hemm naqra ta' kappella oħra, il-ħitan u l-faċċata tagħha miżgħuda bil-lampieri żgħar tal-fidda, u tnax-il kandlier kbar bl-intorċi quddiemha. Dan hu l-Qabar għażiż ta' Kristu. Quddiemu ssir l-erbatax-il Waqfa, fejn Ġesù kien midfun.~~

~~Hemm tintemm il-Via Sagra ġewwa Ġerusalem.~~

~~VIATOR.~~

DEMM FRANĠISKAN IMXERRED FL-GĦAR TA' BETLEMM

Il-Patrijiet tagħna ilhom 'il fuq minn seba' mitt sena jħarsu l-Postijiet Imqaddsa tal-Palestina. Alla waħdu jaf xi swielhom lil dawn il-Patrijiet qalbiena biex iħarsu kif jixraq il-Postijiet għeżież għall-qalb ta' l-Insara. Iltaqgħu ma' mitt elf saram u kellhom iħabbtu wiċċhom ma' bosta tfixkil li kienu jagħmlulhom kemm dawk li ma humiex insara, kemm ukoll dawk li huma nsara, iżda mifruda minn Ommna l-Knisja Mqadssa. B'danakollu ma qatgħux qalbhom, u bla xejn xi jħarishom jekk mhux it-tama f'Alla, għadhom sal-lum l-Għassiesa qalbiena ta' l-Art Imqaddsa.

Fra LIBERAT MINN TISER, O.F.M., hu l-ewwel martri li xerred demmu għall-ħarsien tas-Santwarju tat-Twelid, ta' Betlemm. Sewwa sew f'dak il-lok għażiż fejn twieled il-Feddej fil-lejla ssaħħar tal-Milied, ġera, jaħraq kollu mħabba, id-demm ta' dan l-Ajk twajjeb.

Fra Liberat kien twieled fil-Parroċċa ta' Tiser, f'raħal ċkejken jismu Stalliviere, fil-qalb ta' l-Alpi (l-Italja), fil-5 ta' Ġunju 1858. Missieru u ommu, nies twajba tar-raħal, semmewh Ġanni. Minn tfulitu wera xejra tajba u għożża lejn it-twemmin Imqaddes. U billi fir-raħal ta' Stalliviere x-xogħol kien naqas bosta, missier Ġanni rħielha lejn Monfumo bil-familja u hemm fetaħ ħanut fejn kien jagħmel is-siġġijiet. Dak iż-żmien Ġanni kellu madwar tmien snin, u għalkemm kien għadu żgħir medd għonqu għax-xogħol ma' missieru. Dam f'din il-ħajja aktar minn għaxar snin, sakemm id-dmir sejjaħlu band'oħra.

Ta' tmintax-il sena sejħulu għal-lieva. Dam suldat ħmistax-il sena, u l-ħajja tiegħu fis-servizz kienet ta' xempju għal sħabu kollha. Flimkien ma' ftit suldati oħra, twajba bħalu, għamel minn kollox biex jeqred darba għal dejjem id-dagħa u l-kliem ħażin minn fomm is-suldati sħabu. Il-ħidma tiegħu tat il-frott u bosta suldati li kienu fit-triq il-ħażina, reġgħu għamlu ħbieb ma' Alla.

Meta spiċċa minn suldat reġa' nġabar f'dar missieru—li kien mar jgħammar mal-familja f'Toetona — u taha għax-xogħol tar-raba'. Dak iż-żmien fil-qalb taż-żagħżugħ bdiet titnissel imħabba kbira lejn il-ħajja miġbura tal-Kunvent. Wara xhur ta' talb bla jaqta', għaraf li Ġesù riedu għalih u għalhekk qatagħha li jidħol Ajk mal-Patrijiet tagħna.

Ma nafux sewwa kif iż-żagħżugħ sab ruħu fl-Art Imqaddsa, nafu iżda, li fit-12 ta' Novembru 1892, libes iċ-ċoqqa Franġiskana fis-Santwarju ta' Betlemm. L-isem għażlu hu, u kif stqarr wara 'l-Patrijiet ħutu, kien ħa dak l-isem biex jiftakar li hu ħieles (liberat) mill-irbit tad-dinja biex igħix biss għal Kristu.

Is-Superjuri malajr intebħu li Fra Liberat kien ruħ qaddisa u għalhekk erħewlu f'idejh biċċa xogħol iebsa. Għamluh Sagristan tas-Santwarju tal-Għar ta' Betlemm. Kif tafu intom f'dan is-Santwarju jiġu jagħmlu l-funzjonijiet tagħhom ix-Xiżmatiċi wkoll u mhux darba u tnejn li qanqlu l-inkwiet. L-Ajk Sagristan irid joqgħod b'seba' għajnejn magħhom għax għal kull ħaġa ta' xejn iridu jqabbdu difrejhom. Dan jagħmlu biex idejqu 'l-Patrijiet tagħna u jiċħdulhom jeddijiethom fuq is-Santwarju hekk jaqa' kollu kemm hu taħt idejhom.

Ta' kull filgħaxija l-patrijiet imorru bil-purċissjoni f'dan is-Santwarju għażiż. Mela fis-26 ta' Ottubru 1893, għall-ħabta ta' l-erbgħa u nofs ta' wara nofs i-nnhar, Fra Liberat kien qiegħed iħejji l-Altar tas-Santwarju, biex meta jiġu l-patrijiet isibu kollox f'loku. Kien dmir tiegħu wkoll li ma jħallix Xiżmatiċi waqt il-funzjonijiet tal-Kattoliċi. Dak il-ħin inzerta kien hemm tliet Xiżmatiċi Russi. Fra Liberat resaq fuqhom u bl-akbar ħlewwa qallhom biex joħorġu billi dak il-ħin kienet se tibda l-funzjoni tal-Kattoliċi. Tnejn minnhom, li kienu jafu dmirhom, ħarġu mninufih, l-ieħor, li kien suldat, baqa' jitnikker u ma riedx joħroġ. L-ajk reġa' qallu biex joħroġ, iżda s-suldat ħareġ stallet minn ħżiemu. L-ajk minnufih intebaħ x'kien ġej u mar fuqu biex iżommu. Is-suldat inġibed lura, u ħafif daqs berqa, ħareġ revolver millbut u sparalu. Ħadu sewwa sew fuq moħħu, u l-ajk waqa' minn tulu fl-art bla saħħa. L-art imtliet bid-dmija u l-imsejken beda jsejjaħ l-għajnuna.

Il-patrijiet li kienu ġejjin bil-purċissjoni semgħuh u marru dritt biex jaraw xi ġralu. L-ewwel wieħed li daħal kien Patri Rafel minn Casteldemilio. Is-suldat kien għadu moħbi fis-Santwarju u kif ra lill-patri Rafel, taħ tir u

ferih u mbagħad ħarab minn bieb imwarrab. Dak il-ħin laħqu l-patrijiet l-oħra u wieħed minnhom għamel il-Griżma tal-Morda lil Fra Liberat. Lil patri Rafel ħaduh il-kunvent. Fra Liberat kien wasal fit-tmiem. Id-demm li kien xerred dgħajfu bosta u wara ftit, imdawwar mill-patrijiet u bil-kelma "naħfirlu" fuq fommu, miet għall-qiegħa tas-Santwarju tat-Twelid.

Tlitt ijiem qabel din il-ġrajja, Fra Liberat għamel qrara ġenerali bħala tħejjija għan-novizzjat li kien se jibda ma ġdumx. Fiċ-ċella tiegħu sabulu it-tra li kien se jibgħat lil ommu biex jgħarrafha li dalwaqt kien se jibda s-sena tan-novizzjat. Iżda fil-ħaqq kollu n-novizzjat kellu jibdih fis-Sema fejn ruħu qaddisa, tħammar bid-demm tal-martirju, daħlet ferrieħa tgħanni l-għanja tar-rebħa.

Fra Marjanu Vella, o.f.m.

MINN HAWN U MINN HEMM

AĦBARIJIET TA' BARRA

IL-MILIED F'BETLEMM

Bħal snin oħra, din is-sena wkoll, marru għadd ta' Nsara mid-dinja kollha biex jgħaddu għid il-Milied ġewwa Betlemm. Kien hemm żawwâra (pellegrini) mill-Italja, minn Franza, mill-Kolumbja, mill-Arġentina u mill-Messiku; uħud ukoll mill-Indja u mill-Iran. Elfejn ruħ, Għarab, li jinsabu taħt il-Ħakma tal-Lhud (Israel), tħallew jaqsmu l-fruntiera biex iżuru Betlemm fil-jum tal-Milied. Ħadru l-funzjonijiet fil-knisja ta' Betlemm tlieta mill-kbar tal-Ħakma Għarbija tal-Ġordanja, li huma: il-Ministru (Ważir) tal-Ġewwieni, il-Ministru tas-Saħħa, u l-Ministru tat-Telegrafu u l-Posta (Barq u l-Barîd).

FILM FUQ IL-MILIED

Ir-Rħieb ta' Ġieżu ta' Ġerusalemm qabbdu lid-ditta Rinaldo del Fabbro li jaħdmilhom film imsemmi: "Il-Milied f'Betlemm". Dan il-film fih mużika miktuba għal daqshekk minn A. Vitalini u kant ħelu tat-tfal tax-Xirka "Schola Cantorum" ta' Betlemm infisha. S'issa kien muri f'Ġerusalemm u kull min rah faħħru wisq.

IRSAL TAL-ĦAKMA GĦARBIJA

Ħażża' el-Meġâli, rajjes il-Ważra (kabinett) tal-Ħakma Ġordanija, bagħat ix-Xewqat it-Tajba tal-Milied lill-Insara tad-dinja kollha. Fost kliem sabiħ ieħor qal: "Minn ma' ġenb il-Benniena ta' Ġesù, nibgħatu l-ferħ tagħna lill-Insara tad-dinja kollha, u fil-jum ta' din it-Tifkira nittamaw li jżidu l-qima lejn l-Art Imqaddsa fejn twieled Hu, u lejn in-nies li jgħammru fiha, u jgħinhom biex ifittxu jerġgħu jiksbu s-Sliema li għaliha Ġesù niżel mis-Sema fl-art." Għal dan il-kliem wieġbu Monsinjur Asgħaf, Arċisqof Grieg-Kattoliku, u fost kliem ieħor qallu li jitma' li l-Ħakma Ġordanija, li għandha taħt jeddha l-pajjiż ta' Ġesù, ma ddumx ma tistqarr bħala Festi Nazzjonali l-Milied u l-Għid il-Kbir.

IL-GĦORBA TA' BETLEMM

In-nies bla dar (rifuġjati) li hemm ġewwa Betlemm, li ħarbu minn taħt il-Ħakma Lhudija, bagħtu risâla lill-President Eisenhower fil-Milied fejn iżżewh ħajr lilu u lill-poplu Amerikan għall-għajnuna li tawhom fil-faqar li jinsabu fih.